

מבט מקרוב על למידה מרחוק

הקורס הווירטואלי בלשון לבגרות

”לומדים קרוב – לומדים רחוק”

ד”ר נורית גנץ

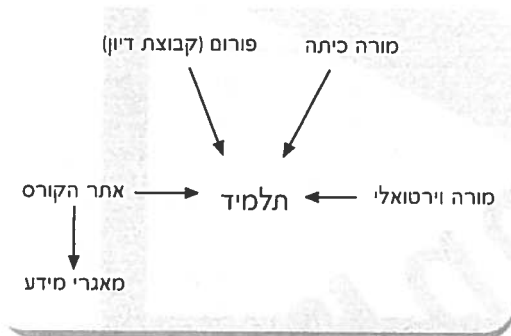
במאמר זה נתמקד ביתרונות ובייחודיות של מערכת ההוראה המתוקשבת ככלי אינטראקטיבי המעודד את הלמידה. היתרון העיקרי נעוץ בבניית מערכת תומכת ללומד הן מן ההיבט הלימודי-מקצועי והן מן ההיבט האישי, מתוך יצירת קשרים אינטראקטיביים/אנושיים עם הלומד המשתתף בתהליך זה.

בלימוד באמצעות אינטרנט שבה נשאלת השאלה מהו מקומו של המורה במצב החדש. מפתיע, אך דווקא במדיום שיש התופסים אותו כמנוכר, מקומו של הגורם האנושי עומד במקום הראשון. מחקרים על למידה מתוקשבת (Vernil & Berge. Going Online-200)* מצאו כי סטודנטים סבורים שהגורם העיקרי להצלחתם הוא דווקא מידת האינטראקציה בין המנחה לסטודנט בקורס הווירטואלי. מתוך הנחה זו פיתחנו תהליך של למידה בקורס הכנה לבגרות בלשון, תהליך שיש בו מיתרונות הלמידה מרחוק, ועם זאת הוא מאפשר אינטראקציה רבה ככל האפשר של ימורה-ווירטואלי-תלמיד, וכן שילוב המערכת הבית-ספרית הפורמלית כחלק מתהליך הלמידה וההערכה.

* Verneil, M. and Z. Berge. 2000. Going Online: Guideline for Faculty in Higher education. Educational Technology Review 6 (3): 13-18.

המטרה - הצלחת התלמיד, האמצעים כולם מקדשים אותה

בלב לבו של לימוד זה עומדים התלמיד וצרכיו, ולרשותו עומדים כל האמצעים:

28.02/2005 22:48:24 נעה -- נקראו לי לטובה --

28.02/2005 22:55:45 גיל -- נקראו לי לטובה --

28.02/2005 22:48:24 נעה -- נקראו לי לטובה --

28.02/2005 22:50:51 נורית גנץ -- נקראו לי לטובה --

28.02/2005 22:53:10 נעה שירי לב -- נקראו לי לטובה --

28.02/2005 22:45:43 נורית גנץ -- נקראו לי לטובה --

28.02/2005 22:48:22 מור אלון -- נקראו לי לטובה --

28.02/2005 22:50:02 נורית גנץ -- נקראו לי לטובה --

28.02/2005 22:53:57 מור אלון -- נקראו לי לטובה --

כל אחד מהשיעורים בנוי על פי הדגם הזה:

נושא השיעור ← החלק התאורטי ← הנחיות לתרגול
 ← תרגול ← פתרון התרגול ← הנחיות למבדק ← פתרון המבדק

הכול פתוח - והרשות נתונה, אך מתוזמנת

הקורס בלשון מתמקד בפרק אחד מתוך הנדרש בבחינת הבגרות במקצוע זה (שאלון משולב), ופורסם בפני הלומד 30 שיעורים הבנויים כיחידות דידקטיות קטנות נדבך על נדבך - מן הקל והבסיסי אל הקשה והכוללני.

מתוך ניסיון להתאים לסגנונות למידה שונים, הוכנסו לאתר הקורס עזרים אינטראקטיביים כגון מצגות, שאלונים סגורים וקישורים למקורות מידע מגוונים.

על פי רוב, בקורס מקוון "מלא" התלמיד המשתתף בתהליך למידה מרחוק הוא אוטונומי ואינו תלוי במסגרת פורמלית חיצונית הבוחנת אותו ומקצה לו לוח זמנים וציונים. בקורס שלנו, לעומת זאת, נעשה שילוב בין הרחוק לקרוב ובין העצמאי למחייב. תלמידי הקורס אוטונומיים ללמוד את החומר ולתרגלו בזמנם החופשי מכל מקום שאותה נפשם, אך הם מחויבים להגיש את המבדקים לכל אחד מהשיעורים על פי לוח זמנים מסוים שקובע המורה הווירטואלי. לאחר המועד האחרון לשיגור, תיסגר האפשרות לשלוח את המבדק ויפורסמו פתרונות המבדקים. הגבלה זו של קביעת לוח זמנים קבוע אין בה משום פגיעה בפיתוח לומד עצמאי. להפך, מטרתה לסייע בידי התלמיד לארגן את דרך הלמידה שלו ואת לוח הזמנים.

אתר הקורס מכיל 30 שיעורים.

בתכנון האתר ובבנייתו הקפדנו

שהאתר יהיה ידידותי ללומד,

ושהשיעורים יהיו בנויים בפורמט אחיד,

המוכר ונהיר ללומד

כאשר הכול פתוח והרשות נתונה בלא קביעת לוח זמנים מסודר, קיים חשש לדחיית המשימות לרגע האחרון, בבחינת "אל תעשה היום מה שתוכל לדחות למחר", ועל ידי כך עלול התלמיד להחמיץ את תהליך הלמידה המובנה, שהוא הבסיס לכל לימוד מערכתי בכלל ולמקצוע הלשון בפרט. ובכל זאת ניתנת לתלמיד אפשרות תמרון בתוך לוח הזמנים שנקבע - על פי התקדמותו האישית.

ההנחיות לתלמיד אחידות, ודרך ביצוע הפעילות ידידותי וקבוע. מכאן שלאחר ההתנסות הראשונה יהיה התלמיד בקיא באופן העבודה בקורס, כך שהוא יוכל להתמקד בתהליך הלמידה ולא בעניינים טכניים.

מורה ← תלמיד ← מורה וירטואלי

אינטראקציה זו באה לידי ביטוי בקורס ב-2 אופנים מרכזיים:

מבדק - בסוף כל שיעור, לאחר תהליך הלמידה והתרגול העצמי, התלמיד מגיש מבדק. המבדק נשלח ישירות למורה הווירטואלי, והתלמיד מקבל הערכה על הישגיו באמצעות ציון. בדומה למערכת הפורמלית, גם כאן יקבל התלמיד ציון על עבודתו. ציוני המבדקים הניתנים על ידי המורה הווירטואלי מועברים ישירות לתלמיד (על כך ראה בהמשך), והם מועברים גם למורה הכיתה לצורך שקלולם במכלול ההערכות של התלמיד.

לעיתים נדמה כי המילה "ציון" מוקצה מחמת מיאוס בתהליך למידה מרחוק, ואולם מצאנו כי דווקא בקורס וירטואלי הציון מהווה תמריץ מהותי לתלמיד ומעודד אותו לעמוד במשימות המוטלות עליו, להצליח בהן ולהגישן במועדן. כמו כן, שיתוף הפעולה מורה-כיתה-מורה וירטואלי מגביר את האמון של הלומד במערכת הכוללת, ותחושתו היא שהוא נתמך בידי כל הגורמים המקצועיים, וכי הם עומדים לרשותו באופנים שונים ומייחלים להצלחתו. המבדקים הנערכים בקורס הווירטואלי, בשונה מהמבחנים ה"מסורתיים" בבית הספר, בנויים בצורה ספירלית מיחידות לימוד קטנות שבמהלכן התלמיד יכול להיעזר בחומר שפרס לפניו. המבדקים בודקים הבנה ולא שינון. בדרך כלל התלמיד משיג במבדקים אלו ציונים טובים יותר מהציונים שהוא זוכה להם במסגרת הכיתה - דבר המחזק את ביטחונו העצמי, מגביר את אהדתו למקצוע, מהווה תמריץ להמשך הלמידה מרחוק, ואף משפר את הממוצע הכולל של ציוניו גם במסגרת הפורמלית.

**היחס האישי, הרצון לעזור, התמיכה
המנטלית והמקצועית הניתנת דרך
המחשב בלא חשיפה פנים-אל-פנים,
יש בה אינטימיות מיוחדת במינה
המאפשרת בניית מערכת אמון הדדית**

משוב מילולי - המשוב המילולי הוא דרך התקשורת הישירה והאינטימית בין המורה הווירטואלי ובין הלומד. באמצעותו יקבל התלמיד חיזוקים חיוביים לעבודתו, להשתתפותו בשיעור הווירטואלי ולמילוי הדרישות. כמו כן יתוקנו השגיאות (בחלקן), והמורה הווירטואלי ימקד את התלמיד בחומר הלימוד שעליו לחזור ולתרגל.

**בדרך כלל התלמיד משיג
במבדקים אלו ציונים טובים יותר
מהציונים שהוא זוכה להם
במסגרת הכיתה - דבר המחזק
את ביטחונו העצמי,
מגביר את אהדתו למקצוע,
מהווה תמריץ להמשך הלמידה מרחוק,
ואף משפר את הממוצע הכולל
של ציוניו גם במסגרת הפורמלית**

הפנייה לתלמיד היא אישית הן בפתיחה והן בחתימה, ויש בה מעין "זריקת עידוד" להגברת המוטיבציה ולהמשך העבודה בקורס המתקדם. כאמור, קשר ישיר זה הוא לדעתנו הפתח והמפתח להגברת המוטיבציה של התלמיד להמשיך ולהשתתף בקורס. היחס האישי, הרצון לעזור, התמיכה המנטלית והמקצועית הניתנת דרך המחשב בלא חשיפה פנים-אל-פנים, יש בהם אינטימיות מיוחדת במינה המאפשרת בניית מערכת אמון הדדית. התלמיד משכיל לחוש כי בעברו האחר של הקו נמצאת ישות מוחשית, מורה בשר ודם שמקדיש את זמנו לעזור לו ולהביאו להצלחה. תחושה זו לא תסולא בפז.

מתוך שיחות עם תלמידים שהשתתפו בקורס למדנו כי אינטראקציה זו היא הגורם העיקרי להפיכת תהליך הלמידה מרחוק למועיל ואפקטיבי ללומד.

מכאן אפשר לומר כי מערכת הלמידה מרחוק, כפי שנקבעה בקורס הכנה לבגרות בלשון, היא שילוב בין חדש, חדשני ואינטראקטיבי לישן, למוכר ולידוע.

אור - נהדר! אתה מבחין בין פועל ושם ובין שם פועל - דבר שיקל עליך בהמשך. הטעות היחידה היא באי התאמה במספר במשפט שחיברת: הטענות (ט-ע-ן) של המומחים היא שסדר ומשמעת משפיעים על החשיבה (ח-ש-ב), על היצירתיות, על התנהגות (נ-ה-ג) של בני האדם, בעיקר בגיל צעיר. לא נורא! הקפד לקרוא את המשפטים שאתה משתבר. יופי! תוכל להמשיך הלאה לשיעורים הבאים. מחכה לראות אותך עובד ומתקדם,

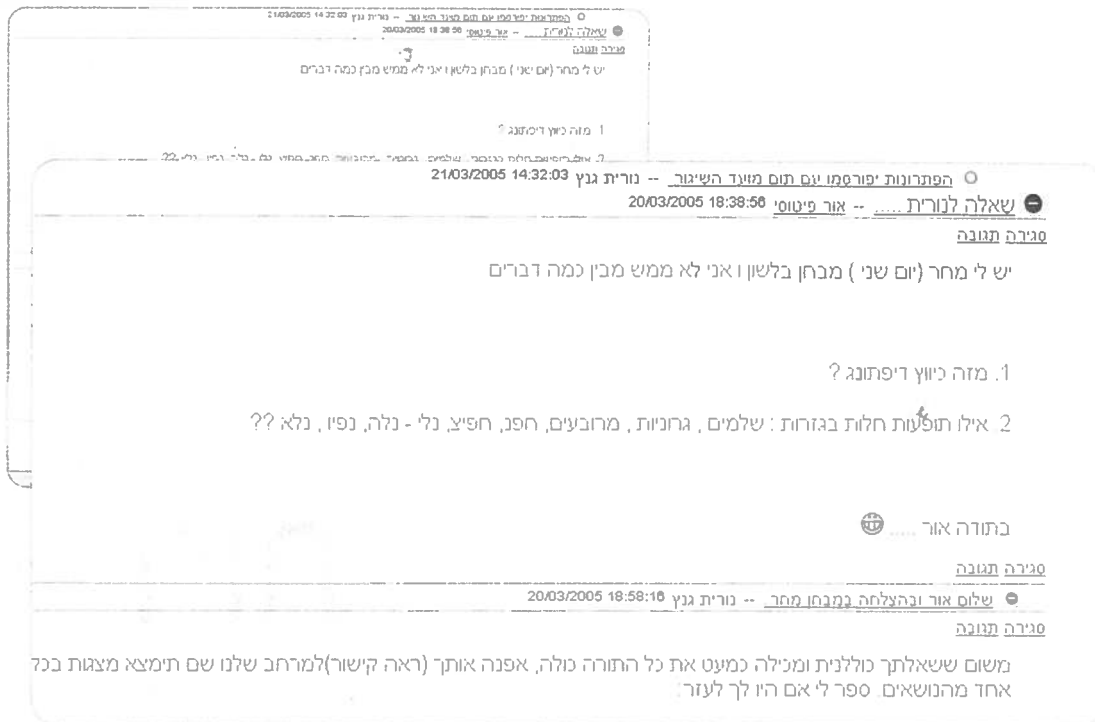
נורית

יתרונות פורום התלמידים

- באינטראקציה זו יקבל הלומד מענה כמעט מידי לשאלותיו, כמעט בכל זמן ומכל מקום, מבלי להמתין ל"שיעור הבא".
- מבלי שיופרע על ידי גורמים חיצוניים כגון: יחסו למורה, שטף דיבורו ואופן התנסחותו בעל פה.
- ניסוחו יכול להיות בלתי פורמלי וישיר.
- שימוש בזהות בדויה - על אף חששות מסוימים בקרב כמה מן המורים, נמצא כי אנונימיות (שימוש בכינויים) בפורום מעודדת את התלמידים להשתתף בצורה פעילה. התלמיד חש פתיחות לשאול שאלות שלא העז לשאול במסגרת הכיתה מחשש לתגובות חבריו/מוריו (Chester and Gwy, 1998).
- תלמידים רפלקטיביים אך מופנמים ישתתפו בפורום מבלי שיופרעו.
- התקשורת בפורום נשמרת ומתועדת, ויכולה לשמש כמאגר מידע לקריאה חוזרת ולעיון נוסף בדרך של דפדוף בשאלות ובתשובות קיימות. הפורום מאפשר תקשורת לא רק אחד-על-אחד מורה-תלמיד, אלא גם אחד-רבים, רבים-רבים וכדומה.

התלמיד נעזר במורה הווירטואלי, והוא משמש לו לתמיכה גם בנושאי הקורס הנלמדים בלמידה מרחוק, וגם בנושאים שהתלמיד התקשה להבין במסגרת הכיתה. מערכת זו הוכחה כמערכת תומכת יעילה לשיעור הכיתתי הפרונטלי: תלמיד הפונה לפורום בשאלה על חומר מסוים או בבקשת הבהרה או הרחבה - ייענה ויקבל את החסר לו "הישר לביתו". הנה בקשה של תלמיד להבהרת חומר שנלמד בכיתה ואיננו חלק מהחומר שהקורס הווירטואלי מספק:

סיכום

נמצא יחס ישר בין מעורבותו של מורה הכיתה בנעשה בקורס הווירטואלי ובין מידת ההשתתפות הפעילה של תלמידיו בהגשת מבדקים ובהשתתפות בפורום.

ככל שמורה הכיתה היה מעורב יותר, עודד את תלמידיו להיות פעילים בקורס, התעניין בשלומם כ"לומדים וירטואליים" והביע את תמיכתו בקורס - כך עלה מספר המשתתפים הפעילים מכיתתו. ולהפך: כאשר מורה הכיתה נתגלה כמי שאינו מאמין בתהליך למידה מרחוק, כמי שאינו בקיא בעולם וירטואלי זה או חושש ממנו - תלמידי כיתתו מיעטו להשתתף באופן פעיל בקורס וחלק גדול מהם נשר כבר בתחילת התהליך.

מכאן נראה כי מורה הכיתה נתפס בעיני תלמידיו כסמכות הראשונה במעלה. מתוך מקומו זה יכול הוא להובילם בצעד בטוח ולחשוף אותם ללמידה אחרת, עצמית ועצמאית, שאיננה תופסת את מקומו של מורה הכיתה אלא פועלת בשיתוף פעולה איתו.

מתוך הפעלת מסגרת זו של למידה מרחוק למדנו על יתרונות הרבים של קורס וירטואלי כתומך הוראה פרונטלית, שבמסגרתו התלמיד יכול ללמוד, להשלים פערים, לשנן ולתרגל את החומר. אין ספק כי ההנחה על אודות חשיבותה הרבה של האינטראקציה בין מורה וירטואלי לתלמיד נמצאה כנכונה וכמרכזית וקיבלה חיזוקים בדברי המשוב של התלמידים. משתתפי הקורס הגדירו בשביעות רצון את הקשר הווירטואלי שנוצר בינם ובין המורה הווירטואלי כ"קשר חם", "קשר פתוח", וכל זאת בלא "קשר עיני". קשר זה הביא למחויבות הדדית בלתי פורמלית.

למדנו עוד כי האפקטיביות המרבית של קורס כזה תתאפשר על ידי שיתוף פעולה בין שיטת הלמידה מרחוק (הקורס הווירטואלי) ובין המערכת הפורמלית, (מורה בית הספר), מתוך מתן מקום להערכה של הנעשה במסגרת הקורס הווירטואלי ושילובה של הערכה זו במכלול ההערכות הפורמליות של התלמיד, לרבות הציון הסמסטריאלי והציון הסופי.